

روزشمار جنگ

دوشنبه

۸ شهریور ۱۳۶۱

۱۰ ذی‌قعدة ۱۴۰۲

۳۰ اوت ۱۹۸۲

۱۱۲

امروز حملات عراق به جزیره خارک و احتمال حمله آینده ایران در مناطق جنوبی در صدر اخبار جنگ قرار داشت. یک هواپیمای عراقی امروز در حمله به جزیره خارک، دو موشک به این جزیره شلیک کرد. این موشک‌ها در دو نقطه از بیابان‌های خارک فروافتاد و خسارتی به بار نیاورد. خبرگزاری جمهوری اسلامی با اعلام این خبر، درباره ادعاهای تلویزیون بصره مبنی بر آتش‌سوزی در چند نقطه از جزیره خارک بر اثر شلیک موشک‌های عراقی، به نقل از یک مقام آگاه گزارش داد: این موضوع دروغ محض است و رژیم عراق درصدد است با اعلام این اکاذیب، نیروی هوایی خود را قدرتمند جلوه دهد. ارتش عراق فقط از راه دور به‌سوی خارک موشک پرتاب کرده است که بی‌نتیجه بود.^(۱)

استاندار بوشهر نیز در تماسی تلفنی با خبرگزاری جمهوری اسلامی، با تأیید شلیک موشک از یک جنگنده عراق به جزیره خارک، گفت: انفجار موشک‌های اخیر هیچ‌گونه تلفات و خسارتی را به دنبال نداشته است.^(۲)

خبرگزاری رویتر نیز در این باره به نقل از اطلاعاتی نظامی فرماندهی کل نیروهای مسلح عراق، اعلام کرد: «هواپیماهای عراقی امروز تأسیسات نفتی جزیره خارک را بمباران کرده و تلفات و خسارات فراوانی به آن وارد آورده‌اند.»

همچنین رویتر به نقل از مقام‌های عراقی گزارش داد: «ایران خود را برای یک حمله عمده دیگر در بخش جنوبی ناحیه بصره آماده می‌کند و به همین منظور به سازماندهی مجدد شش لشکر خود پرداخته است. مقامات عراقی همچنین احتمال یک تهاجم جزئی دیگر در تمامی طول جبهه را برای شکستن مقاومت عراق، منتفی ندانستند.»^(۳)

۱۱۳

امروز ارتش عراق در منطقه میمک تحرک نظامی داشت و شهر آبادان را نیز گلوله‌باران کرد. نیروهای عراقی در ساعت ۲۲، با یک گروه کامل، قصد تصرف یکی از تپه‌های منطقه میمک را داشتند که با مقاومت نیروهای سپاه و بسیج مجبور به عقب‌نشینی شدند.^(۴)

همچنین مناطق مسکونی و مراکز اقتصادی آبادان با توپخانه سنگین ارتش عراق گلوله‌باران شد که بر اثر آن، یک مغازه تخریب و قسمتی از تأسیسات پالایشگاه این شهر دچار آتش‌سوزی شد.^(۵)

۱۱۴

صدام حسین رئیس‌جمهور عراق، امروز در مراسم اعطای نشان شجاعت به تعدادی از افسران و درجه‌داران تیپ ۱۰ زرهی عراق، گفت: قصد حملات زمینی ایران، شرق بصره است باین‌حال، ایران، سپاه دوم و سوم و همچنین پنج هزار نیروی داوطلب خود را در غرب متمرکز کرده و درصدد است که حمله جدیدی را از منطقه "آق‌داغ" یا "سیف‌سعد" آغاز کند* و به این ترتیب توان و مقاومت ما را در شرق بصره کاهش دهد، اما ما قدرت مقابله با نیروهای ایرانی را در هر دو جبهه داریم و با آنها مقابله خواهیم کرد. صدام افزود: ما تحرکات آنان را زیر نظر می‌گیریم و سپاه دوم [ایران] بداند، نیروی احتیاطی که در اختیار دارد، از دست خواهد داد. علاوه‌براین، کل حرکات آنها زیر نظر ماست و آنها نمی‌توانند به‌هیچ‌وجه ما را با یک حرکت ناگهانی در هیچ‌یک از بخش‌های عملیاتی مواجه سازند. ما می‌دانیم نظر اساسی آنها هنوز شرق بصره است و تصمیم تجاوزگری آنها در همین بخش عملی می‌شود. این‌بار نیز مانند بار گذشته، آنها را از پا درآورید که ان‌شاءالله خواهید آورد. ما این نبرد [عملیات رمضان] را از لحاظ نظامی با سنگینی خاصش پایان یافته تلقی می‌کنیم و شاید این جنگ شکل دیگری به خود بگیرد و به‌صورت درگیری‌های کوچک درآید و شاید روز پایان جنگ فرابرسد. بنابراین، تصمیم تمام رزمندگان، در تمام بخش‌ها، در نبردهای آینده به این معنا است که نه‌تنها از خاک عراق دفاع می‌کنیم، بلکه به سرعت بخشیدن برای پایان جنگ تأکید داریم و آن، هنگامی است که دشمن درس سختی خواهد چشید و به‌درستی درک خواهد کرد که تمام تلاش‌های تجاوزگرانه‌اش با شکست مواجه می‌شود.^(۶)

۱۱۵

هرچند در ظاهر، جبهه‌ها آرام است، اما در درون جبهه‌ها حرکت و جوش‌و‌خروش وجود دارد و ما تدابیر و اندیشه خود را برای پیروزی نهایی به کار می‌بریم. این مطلب را فرمانده نیروی زمینی ارتش در دیدار با نخست‌وزیر ایران بیان کرد.

سرهنگ صیاد شیرازی فرمانده نیروی زمینی ارتش جمهوری اسلامی ایران، امروز با مهندس میرحسین موسوی نخست‌وزیر، دیدار و با وی درباره مسائل مربوط به جنگ

* گفتنی است که در این زمان رزمندگان ایران در تدارک و طرح‌ریزی عملیات مسلم‌بن عقیل در منطقه سومار بودند.

گفت و گو پرداخت. صیاد شیرازی سپس در مصاحبه با خبرنگار خبرگزاری جمهوری اسلامی درباره موضوعات مطرح شده در این دیدار گفت: «در این جلسه آخرین گزارش‌های مناطق جنگی به اطلاع نخست‌وزیر رسید و سپس ایشان در این زمینه و پیرامون چگونگی کمک‌های دولت به جبهه‌ها رهنمودهایی بیان داشتند.»

فرمانده نیروی زمینی ارتش درباره عملیات احتمالی آینده گفت: «ما تدبیر و اندیشه خود را در این روزها بیشتر برای تضمین پیروزی نهایی به کار می‌بریم و امید است به یاری خداوند در ادامه این جنگ که مبارزه با کفر و الحاد است با حرکت آینده خود شاهد پیروزی نهایی باشیم.» وی درباره وضع کنونی جبهه‌ها گفت: «اگر به ظاهر توقفی به چشم می‌خورد، در محتوی حرکت و جوشش وجود دارد و ما چون جنگ را برای خدا می‌کنیم یکی از راه‌های تداوم در این رزم شکست‌ناپذیر در راه خداوند است که باید همه داشته باشند.»

صیاد شیرازی در پاسخ به این سؤال که «با روی کار آمدن "فالانژها" در لبنان تکلیف نیروهای جمهوری اسلامی چه خواهد شد؟» گفت: «حرکتی که نیروهای ما در منطقه "لبنان و سوریه" آغاز کرده‌اند، حرکتی نیست که با این بادهای بلرزد و به بن‌بست برسد، بلکه حرکتی است که از حرکت انقلاب اسلامی الهام گرفته و آنها با برنامه‌ریزی‌هایی که دارند، ترتیبی خواهند داد تا زمینه را برای عملیات "قدس" که بعد از خاتمه کار صدام است، آماده کنند.»^(۷)

۱۱۶

مراسم تشییع جنازه شهید ناصر کاظمی فرمانده سپاه پاسداران انقلاب اسلامی کردستان، امروز بعد از مراسم بزرگداشت شهدای هشت شهریور از مقابل مدرسه عالی شهید مطهری با حضور مردم و شرکت‌کنندگان در این مراسم برگزار شد. بنا به گزارش خبرگزاری جمهوری اسلامی، دستجات منظم نیروهای ارتشی، سپاهی و بسیجی در خیابان‌های اطراف و صحن مدرسه عالی شهید مطهری، در حالی که پرچم‌های لاله‌الاالله در دست داشتند، جلوه خاصی به مراسم داده بودند.^(۸)

۱۱۷

بمباران مواضع گروه‌های مسلح غیرقانونی در منطقه عمومی سردشت به وسیله هواپیماهای عراقی، از حوادث جالب امروز در منطقه کردستان است. به گزارش خبرگزاری جمهوری اسلامی، یک هواپیمای میگ عراقی هنگام فرار از فضای منطقه سردشت، به اشتباه بمب‌های خود را روی منطقه مرزی "بیوران" در ۷ کیلومتری غرب سردشت - که در اشغال عناصر مسلح غیرقانونی است - فروریخت. از خسارت‌های وارد شده اطلاعی در دست نیست.^(۹)

۱۱۸

عناصر گروه کومه‌له و حزب دمکرات در روستای "قره‌داغ" مهاباد با یکدیگر درگیر شدند که بر اثر آن، حدود ۳۰ تن از هر دو طرف، از جمله یکی از اعضای دفتر سیاسی و یکی از مسئولان نظامی گروهک کومه‌له و دو نفر از مسئولان حزب دمکرات و هشت تن از مردم عادی کشته و تعدادی نیز زخمی شدند. این درگیری به دلیل اختلاف دو طرف بر سر دریافت مالیات از مردم روستا آغاز شد.^(۱۰)

از سوی دیگر سپاه پاسداران میاندوآب نیز با اجرای عملیاتی، روستاهای "کانی‌گزله"، "اوزن قشلاق"، "سرآب"، "عبدالله‌آباد"، "توکان‌له" و "ارضی‌بلاغ" را - که در ۳۰ تا ۳۵ کیلومتری شمال بوکان قرار دارند - پاک‌سازی کرد. بلافاصله پس از این عملیات، فرمانداری با کمک سپاه پاسداران اقدامات عمرانی در روستاهای پاک‌سازی شده را آغاز کرد.^(۱۱)

۱۱۹

امروز عناصر سازمان مجاهدین خلق در تهران، یک کارمند فنی نیروی هوایی، یک دوچرخه‌ساز (اکبر ابراهیمی)* و یک راننده تاکسی را به ترتیب در میدان شهدا، میدان شوش و خیابان صفاری ترور کردند که همه آنان شهید شدند.

اعضای این سازمان، همچنین با تیراندازی به یک مینی‌بوس حامل شماری از مردم - که برای بزرگداشت شهدای هشتم شهریور (انفجار نخست‌وزیری) عازم محل برگزاری مراسم بودند - یک تن را شهید و یک تن دیگر را مجروح کردند.^(۱۲)

از سوی دیگر فرمانده یک تیم عملیاتی سازمان مجاهدین خلق، به جرم به شهادت رساندن یکی از درجه‌داران شهربانی (سرپاسبان عبدالقاسم امیدی در ۱۳۶۰/۶/۸) و مسئولیت تیم ترور نافرجام امام جمعه اسلام‌آباد غرب و مبارزه مسلحانه علیه جمهوری اسلامی، در دادگاه این شهر محاکمه و به اعدام محکوم شد. حکم اعدام وی پس از تأیید شورای عالی قضایی، در شهر اسلام‌آباد غرب اجرا شد.^(۱۳) در قائم‌شهر نیز یکی از زنان فعال سازمان مجاهدین خلق این شهر که در برخی درگیری‌های عناصر سازمان با نیروهای انقلاب تأثیر فراوانی داشت، دستگیر شد.^(۱۴)

۱۲۰

در پی اعلام دستگیری یک شبکه نفوذی سازمان مجاهدین خلق در نیروهای مسلح، امروز خبرگزاری جمهوری اسلامی به نقل از یک مقام آگاه، جزئیات بیشتری از اقدامات این شبکه را - که قرار بود در آینده اجرا شود - فاش کرد. به گفته این مقام، بمب‌گذاری نمازخانه

* اکبر ابراهیمی کاسب دوچرخه‌سازی است که به دلیل هواداری از انقلاب و دفاع از روحانیت چندبار از طرف سازمان مجاهدین خلق تهدید به ترور شد. وی قبل از شهادت خود، وصیت‌نامه‌ای نوشت که در آن به مواضع خود و تهدیدهای مکرر سازمان مجاهدین خلق اشاره کرده است. وصیت‌نامه ایشان در ضمیمه این گزارش درج شده است.

لشکر ۹۲ زرهی، ترور میرحسین موسوی (نخست‌وزیر)، هاشمی رفسنجانی (رئیس مجلس)، آیت‌الله مهدوی‌کنی (عضو شورای نگهبان)، محسن رضایی (فرمانده کل سپاه پاسداران)، علی صیاد شیرازی (فرمانده نیروی زمینی ارتش) و حجت‌الاسلام شفیعی (سرپرست دایره سیاسی عقیدتی)، از جمله برنامه‌های افراد این سازمان بود که در سه ماه گذشته در عملیات "یا حسین فرماندهی" دستگیر شده‌اند. علاوه بر این برنامه‌ها، برخی افراد دستگیر شده که از نیروهای وظیفه و کادر نیروی زمینی و نیروی دریایی ارتش و شهربانی خوزستان بودند، مقدار فراوانی اسلحه و مهمات جمع‌آوری کرده و برای نیروهای سازمان مجاهدین خلق در تهران فرستاده بودند.^(۱۵) همچنین به حکم دادگاه انقلاب ارتش، ۱۸ تن از درجه‌داران پایگاه هوایی بوشهر به جرم توطئه و اخلاف در ارتش، به زندان و اخراج از کار محکوم شدند. به گزارش خبرگزاری جمهوری اسلامی، «این گروه در سال گذشته با شعار "طرح توحیدی"، به تشکیل سازمانی مخفی به نام "سان‌ما" (سازمان اسلامی نجات محرومین ارتش) اقدام کردند و با پخش اعلامیه، خواستار افشای فرماندهان ارتش و حمله پرسنل نظامی به آنان شدند.»^(۱۶)

۱۲۱

خبرگزاری جمهوری اسلامی به نقل از مقامی آگاه در دادستانی انقلاب اسلامی خوزستان، اعلام کرد که ۱۳۸ تن از اعضا و هواداران سازمان اتحادیه کمونیست‌های ایران دستگیر شدند. خبرگزاری جمهوری اسلامی به نقل از این مقام اعلام کرد که دستگیری این افراد، در پی کشف چندین انبار مهمات متعلق به این اتحادیه در شهرهای مختلف خوزستان انجام شد. این مقام آگاه گفت، با این اقدام ۹۸ درصد تشکیلات اتحادیه در خوزستان متلاشی شده است. بنابر این گزارش با دستگیری این عده از انبارهای مهمات آنها ده‌ها قبضه آر.پی.جی. ۷ با گلوله‌هایشان، صدها قبضه اسلحه کمری، مسلسل کلاشینکف، تفنگ ژ-۳، بیش از ۹۰۰ عدد نارنجک و بمب‌های دستی قوی؛ ده‌ها هزار فشنگ از انواع مختلف؛ تعداد زیادی بی‌سیم؛ چاشنی بمب؛ و ابزار و وسایل بمب‌سازی؛ مواد منفجره شامل دینامیت، تی.ان.تی. و...؛ ده‌ها دستگاه چاپ و تکثیر و مقادیر فراوانی اوراق مهم درون گروهی کشف و ضبط شد.^(۱۷)

۱۲۲

امام‌جمعه پاوه و روحانیان منطقه "پاوه" و "اورامانات" امروز در محل مجلس شورای اسلامی با آقای هاشمی رفسنجانی، رئیس مجلس دیدار کردند. انتقاد به سستی جهان اسلام در برابر تجاوز اسرائیل به لبنان، هشدار به گروه‌های مسلح غیرقانونی کردستان درباره رفتارشان و قول رسیدگی به مشکلات مردم کردستان از جمله موضوعات مهمی بود که آقای هاشمی رفسنجانی به آنها پرداخت. گزارش روزنامه جمهوری اسلامی از این دیدار چنین است: «آقای ملاقادر قادری امام‌جمعه پاوه به اتفاق روحانیون پاوه و اورامانات در

محل مجلس شورای اسلامی با حجت‌الاسلام والمسلمین هاشمی رفسنجانی رئیس مجلس شورای اسلامی، دیدار و گفت‌وگو کردند. در این دیدار ابتدا امام‌جمعه پلوه با اشاره به شهادت مظلومانه برادران رجایی و باهنر گفت: رؤسای جمهوری و نخست‌وزیران دنیا این طور باید آماده فدا شدن در راه خدا و خلق خدا باشند. وی سپس درباره مشکلاتی که از زمان شاه معدوم برای مردم ستم‌دیده کردستان به ارث رسیده و رفع مشکلات و موانع آنها و مسائل فرهنگی و فقر مردم، سخنانی ایراد کرد. آنگاه حجت‌الاسلام والمسلمین هاشمی رفسنجانی رئیس مجلس شورای اسلامی گفت: فقط کافی است که ما توجه کنیم در خارج از ایران، کسانی که مدعی حکومت اسلامی هستند و آنهایی که در محیط وحی هستند و خادم‌الحرمین می‌باشند، شریک شدند در توطئه‌ای که مسلمانان را در لبنان قتل‌عام کنند. نزدیک به دو میلیون مسلمان در لبنان در زیر سلطه چند صد هزار مسیحی فالانژ با قدرت اسرائیل قرار گرفتند. در جهان همه علما ساکت هستند، الازهر خفه شده، دانشگاه‌های مدینه و [سایر کشورهای] اسلامی خفه شده‌اند، علمای عراق حرف نمی‌زنند. چنین جنایات بزرگی انجام شده، چنان است که چیزی واقع نشده است و حالا بعد از این همه کنفرانس تشکیل می‌دهند که طرح فهد را هم تصویب کنند. کردهایی که امروز با جمهوری اسلامی می‌جنگند، آیا ایده‌ای غیر از این می‌توانند ارائه کنند؟! خودشان هم که می‌گویند ما تجزیه‌طلب نیستیم، که دروغ هم می‌گویند و ما هم اعلام کرده‌ایم کردستان از محروم‌ترین نقاط ایران است و وظیفه این جمهوری است که امکانات بدهد و عقب ماندگی‌اش را جبران کند. اینها به اسم خدمت به خلق کرد این بلا را به سر مردم کرد آوردند که هنوز هم ادامه دارد. در مورد پلوه و اورامانات، مقاومت شما مهم بود و در آینده هم، کردستان ممنون شما خواهد بود. شما بودید که نگذاشتید اینها دسترسی به منطقه داشته باشند، ما هر روز خبر شهادت علمای اهل تسنن را می‌شنویم و از مشکلات شما آگاه هستیم.»^(۱۸)

۱۲۳

مراسم گرامی‌داشت شهدای هشت شهریور (انفجار نخست‌وزیری)، بعدازظهر امروز با حضور جمع کثیری از مردم در مدرسه عالی شهید مطهری برگزار شد. به گزارش خبرگزاری جمهوری اسلامی، در این مراسم که نخست‌وزیر و چند تن از اعضای هیئت دولت، گروه زیادی از نمایندگان مجلس، اعضای شورای نگهبان، فرماندهان ارتش و سپاه و خانواده شهدای هشت شهریور حضور داشتند، ابتدا فرزندان شهیدان باهنر و دستگردی پیام این دو خانواده را قرائت کردند و سپس نخست‌وزیر سخنرانی کرد.

نخست‌وزیر گفت: «از روزی که انقلاب با حضور و مشتاقان افراشته شما ملت بزرگ پیروز شد ابرقدرت‌ها برای انحراف و نابودی انقلاب نقشه‌های بسیاری کشیدند. ظهور انقلاب اسلامی در منطقه خاورمیانه - در حساس‌ترین نقطه آن - منافع کلی قدرت‌های جهان را

مورد تهدید قرار داد. از نقطه نظر غرب و خود امریکا، امریکا بزرگ‌ترین پایگاه خودش را در منطقه از دست داد. مدت‌های مدیدی امریکا سرمایه‌گذاری کرده بود که از یک‌سو آن را به صورت ژاندارم منطقه درآورد و چهل میلیون جمعیت آن را استثمار کند و ذخایر آن را به غارت ببرد و از سوی دیگر به عنوان حلقه رابطی بین پیمان‌های ناتو و سنتو آن را به کار گیرد، برای اینکه در مقابل شوروی بایستد، ایران در واقع قوی‌ترین پایگاه آن موقع امریکا در آسیا می‌توانست محسوب شود. اطمینانی که نسبت به بقای رژیم سابق وجود داشت ناشی از خواب و خیال نبود، بلکه ناشی از سرمایه‌گذاری عظیم فرهنگی و مادی و پیش‌بینی‌های بسیار عمیق جهان غرب در ایران بود تا این حلقه آنچنان که باید در دست امریکا قرار داشته باشد. سیاست امریکا در خاورمیانه و در تمام آسیا و شمال آفریقا روی سه محور تکیه می‌کرد. محورهایی که به هم پیوسته و کشف و بررسی آنها هم‌اکنون جهت گیری سیاست امریکا را در جهان نشان خواهد داد: از یک طرف اسرائیل به صورت پایگاه و دژی محکم برای غرب چون خنجر فرود آمده بر قلب مسلمانان؛ و از سوی دیگر مصر با حاکمیت سادات خائن؛ و از طرف دیگر ایران. مثلی که امریکا برای تامین منافع خود در سراسر این منطقه از آن بهره می‌جست. خراب شدن یک گوشه این مثلث به معنای ویرانی کامل و ضربه‌ای هولناک بر سیاست امریکا بود. برای همین امریکا بیشترین تلاش خود را برای نگهداری رژیم سابق به کار گرفته بود. هنگامی که انقلاب اسلامی اوج می‌گرفت از هیچ حيله و مکرى برای نگهداری رژیم سابق خودداری نکرد. از سوی دیگر بین ابرقدرت شرق و غرب، توازن وحشتی وجود داشت توازنى که بر اساس حسابگرى‌هاى خاصى شکل گرفته بود و طبیعتاً تمام کشورهای متعلق به آن جبهه، در این تعادل و معادله به حساب می‌آمدند. پیدایش انقلاب اسلامی در منطقه در حقیقت فروپاشی آن تعادل وحشت در جهان هم هست که به قیمت زیر سلطه قرار داشتن جهان سوم و همه ملل مستضعف تمام شده بود. انقلاب اسلامی ایران یک صدای جدید و فریاد تازه‌ای بود که بسیاری از خواب‌ها را در شرق و غرب آشفته و میلیاردها انسان را از خواب بیدار می‌کرد و راه حل جدیدی را در مقابلشان می‌گذاشت. طبیعی است که با این وضع موقعی که انقلاب اسلامی در ۲۲ بهمن متولد شد ما از همان لحظه منتظر توطئه‌های گسترده‌ای در سطح بین‌المللی و در داخل از سوی ابرقدرت‌ها باشیم. ... تمام توطئه‌هایی که در سه سال و خورده‌ای انجام گرفته، اگر توجه شود به محورهای نظری و فکری آن خواهیم دید که ... روی پس‌مانده‌های ارزش‌های غربی در جامعه ما و روی احساسات نجات‌گرایانه و ناسیونالیست و ملی‌گرایی اسلام‌زدایی‌شده تکیه می‌کند به همین دلیل است که امریکا با بنی‌صدر و منافقین جوش می‌خورد؛ زیرا آنها هم شعار امریکا را می‌دهند امریکا دل می‌بندد که از راه‌های سیاسی با مهره‌ای چون بنی‌صدر و یادی دیگرش که دور بنی‌صدر جمع کرده است بتواند این نظام را

متلاشی کند. ... [اما] برگشت ملت ما به اسلام عمیق تر از این تحریکات بود و ملت ما در ۱۷ شهریور آنچنان به ارزش های اسلامی روی آورده بود و دگرگونی در خودش به وجود آورده بود که یقیناً این توطئه و حيله نه تنها نمی تواند در دو سال بعد از انقلاب کارگر بیافتد، بلکه مردم در پی هر حادثه ای قوی تر و محکم تر و مصمم تر در صحنه حاضرند و در مقابل ضدانقلاب ایستاده اند.»

میرحسین موسوی در قسمت دیگری از سخنانش ضمن اشاره به جنایات منافقین در انفجار دفتر مرکزی حزب جمهوری اسلامی و دفتر نخست وزیری و غیره گفت: «آن خون هایی که به زمین ریخت باعث شد که ملتی روی پای خودش بایستد، ولی منافقین گرچه گوش و چشم دارند ولی نمی شنوند و نمی بینند. لذا آنها از این مسئله و از آن حرکت عظیمی که پس از ۷ تیر اتفاق افتاد پندی نگرفتند و به دنبال نقشه های خودشان رفتند و در خیابان ها با آتش زدن اتوبوس ها و تظاهرات مسلحانه، به کشتن مردم پرداختند. این نشان می داد که منافقین چه قدر از تحلیل و آگاهی و ایمان مردم به دورند. امریکا به این مسئله دل خوش کرده بود و هر روز نوید می داد که دو روز دیگر این نظام فرو خواهد ریخت و شهادت شهید رجایی و شهید باهنر درست در این رابطه، وقتی که راه حل های سیاسی به روی امریکا بسته شد و تمام توطئه ها شکست خورد، اتفاق می افتد. لذا در این مرحله می اندیشند که اگر مسؤلان کشور را به شهادت برسانند و حذف بکنند، این ملت عقیم خواهد ماند. ... ملت ما با گذشتن از این امتحان های الهی مثل پولادی محکم شد تا آنجایی که الان ما احساس می کنیم که ما در مقابل همه جهان می توانیم بایستیم و در مقابل همه توطئه ها اگر علیه ما بسیج شوند - که بسیج هم شده اند - بایستیم و پیروز شویم. ... ما با خون های شهیدان عزیزی که در سراسر کشور و در جبهه ها داده ایم، با قامتی استوارتر از دیروز در مقابل همه توطئه های جهانی ایستاده ایم، بدون اینکه هراسی از تجهیز عظیم نیروهای ضدانقلاب علیه خودمان به دل خودمان راه بدهیم. احساس می کنیم که کفه قدرت ما بسیار سنگین تر و قوی تر شده است و این چیزی نیست جز برکت این خون ها و تا هنگامی که ملت ما به شهادت به عنوان یک ارزش نگاه می کند این استواری ادامه پیدا خواهد کرد و این قامت ایستاده همچنان خواهد ایستاد و پیام انقلاب را همچنان که تا کنون بوده، به جهان صادر خواهد کرد.

خبرگزاری جمهوری اسلامی همچنین گزارش داد: به مناسبت اولین سالگرد شهادت دو یار صدیق امام امت محمد علی رجایی رئیس جمهور و دکتر محمدجواد باهنر نخست وزیر و دو تن دیگر از شهدای واقعه نخست وزیری، صبح امروز مراسم باشکوهی نیز با حضور آقای میرحسین موسوی نخست وزیر در سالن کنفرانس نخست وزیری - که در اثر حادثه تأسف بار انفجار منهدم و سپس بازسازی شد - برپا شد. در این مراسم که رئیس

ستاد مشترک ارتش جمهوری اسلامی ایران فرماندهان نیروی زمینی، هوایی و دریایی، رئیس شهربانی و همچنین اعضای کابینه، گروهی از نمایندگان مجلس شورای اسلامی، دادستان کل انقلاب اسلامی، دادستان انقلاب تهران و چند تن از اعضای شورای نگهبان، مسئولان سازمان‌های دولتی جمهوری اسلامی و خانواده بعضی از شهدا نیز حضور داشتند، پس از تلاوت آیاتی از کلام الله مجید آقای علی اکبر پرورش (وزیر آموزش و پرورش)، پیام آیت‌الله خامنه‌ای رئیس جمهوری را به مناسبت سالگرد واقعه نخست‌وزیری قرائت کرد. در این پیام آمده است:

«هشتم شهریور روز خاطره جانسوز و در عین حال افتخارآنگیزی است که تاریخ انقلاب هرگز آن را فراموش نخواهد کرد. دو چهره نامدار جمهوری اسلامی در این روز تبدیل به دو اسطوره‌ای شدند که درس مقاومت و صبوری و جهاد خاموش و بی‌ریایی آنان، زمزمه همیشگی نغمه سرایان این انقلاب خواهد بود. این دو ستاره جمهوری اسلامی، هم در زندگی و هم با شهادت خود برای این جمهوری افتخار آفریدند. ... شگفت آنکه این دو سرباز رشید با هم پا به این جهان نهادند و با هم سالها هم سنگر مبارزه شدند و با هم به ضیافت ملائع شتافتند. شهادت این دو شخصیت برجسته و ممتاز جمهوری اسلامی از یک سو مدعی برابری و یکسانی میان مسئولان و مردم عادی در نظام جمهوری اسلامی را به اثبات رساند، چه آنکه اینان نیز مانند همه مردم در وادی خطر گام نهادند و مانند دیگران جام شهادت نوشیدند؛ و از سوی دیگر چهره زشت دشمنان این انقلاب و نظام مبتنی بر آن را آشکار ساخت که معصوم‌ترین و خالص‌ترین بازوان اسلام و انقلاب را با آن طرز فجیع به شهادت رساندند. .. امروز پس از گذشت یک سال از آن شهادت بزرگ، انقلاب اسلامی و دست‌آوردهای آن در داخل و خارج رو به هرچه بارورتر شدن و استوارتر شدن است و البته خون پاک آن دو شهید را در این تأثیری به سزا بوده است.»

به گزارش خبرگزاری جمهوری اسلامی سپس همسر شهید رجائی در این مراسم طی سخنانی با اشاره به شهادت آقای رجائی و نقش وی در انقلاب اسلامی گفت: «من به نمایندگی از طرف خانواده شهدا که حامل پیام خون شهدا هستم با شما صحبت می‌کنم. امروز امر به معروف و نهی از منکر زبان نرمی است که هر انسان را تحت تأثیر قرار می‌دهد و اسلحه برنده‌ای است که هر دشمن سرسخت را به زانو در می‌آورد.» وی افزود: «با توجه به مشکلاتی که ما از ابتدای انقلاب داشتیم نتوانستیم آن‌طور که باید انقلاب را به جهان صادر کنیم، اما فریاد خون‌های انقلاب ما آن قدر بلند است که در دور افتاده‌ترین کشورها و اقصى نقاط عالم این آوا پیچیده و مردم عاشق انقلاب شده و در پی آن می‌گردند. خواسته‌های شهدای ما وحدت و انسجام هرچه بیشتر است و خوشبختانه مردم به آن خواسته‌ها پاسخ گفتند و پیام آنها برای مسئولین این است که جهت خود را با جهت این شهدا، هم‌گام

سازند.» خانم رجائی در پایان گفت: «من از مردم می‌خواهم که در صرفه‌جویی کوشا باشند تا به خودکفایی و استقلال برسیم و همچنین از معلمین می‌خواهم که دانش‌آموزان را به خوبی پرورش دهند تا از وابستگی فرهنگی و علمی نجات پیدا کنیم.»

مهندس موسوی نخست‌وزیر نیز در سخنانی با اشاره به نقش شهید رجائی در تداوم انقلاب اسلامی گفت: «بحث در مورد شهید رجائی و باهنر، بحث در مورد ملت ماست؛ شیوه برخورد آنان با مسائل و انقلاب همان شیوه برخورد ملت ماست؛ و زمانی که از خصلت‌های شهید رجائی صحبت می‌کنیم در واقع از خصلت‌های ملت خود صحبت می‌کنیم، و راجع به ملتی صحبت کردن کار ساده‌ای نیست. یکی از خصوصیات شهیدان رجایی و باهنر ویژگی‌های فرهنگی و شخصیتی آنان است، ... و این مبارزات و ریشه‌های فرهنگی اصیل در ملت ما بود که امکان مقاومت را در ما زنده کرد.»

نخست‌وزیر افزود: «همین برگشت به خود بود که این نیروی عظیم را به وجود آورد که توانست در مقابل قدرت‌های بزرگ غربی و شرقی بایستد ... در نظام فرهنگی سابق ارزش به معیارهای مادی داده می‌شد و انسان را وا می‌داشت در برابر آنان و فرآورده‌هاشان خاضع و خاشع باشد و آنچه که اصالت نداشت و بی‌ارزش بود همان اراده انسان بود، اما در فرهنگ فعلی ارزش به انسان و انسان بودن است. ارزش بر معیارهای معنوی استوار است و شهیدان رجائی و باهنر خیلی سریع‌تر از کسان دیگر به این مسئله رسیده بودند؛ و خیلی زودتر از دیگران به ارزش‌های معنوی انسان پی برده بودند؛ و شاخص بزرگترین این آزمایش‌ها همان ۱۷ شهریور بود که تداوم ۱۵ خرداد بود. روز ۱۷ شهریور روزی بود که برتری ایمان بر سلاح و خون بر شمشیر احساس شد. ۱۷ شهریور روزی بود که مردم در مجرای حقیقتی قرار گرفته بودند که بعد از آن واقعه به خوبی مسیر حق را دریافته بودند و می‌شناختند. شهید رجائی در زندگی خودش که دوران بسیار پر تلاطمی بود هیچ‌گاه از این فکر راحت نبود و هرگاه صحبتی از جنگ می‌شد او نقش مردم و ابعاد معنوی این جنگ را فراموش نمی‌کرد. آقای رجائی در زمان خود شهید مظلوم دیگری بود که در مقابل تمام اتهامات و تهمت‌ها ایستادگی کرد و بنا به فرمان امام سخنی به میان نیاورد و در میان تبلیغات مسموم لیبرال‌ها و منافقین و عناصر ضدانقلاب همچنان مقاومت می‌کرد و سخنی به میان نمی‌آورد.»^(۱۹)

۱۲۴

سفیر فلسطین در دیدار با معاون سیاسی وزارت خارجه ایران، تشکیل کنفرانس "فاس" را عامل نابودی سیاسی فلسطین خواند. به گزارش روزنامه کیهان: «صلاح زواوی سفیر فلسطین در تهران با حسین شیخ‌الاسلام معاون سیاسی وزارت خارجه کشورمان دیدار و گفت‌وگو کرد. در این دیدار اوضاع حساس جهان اسلام و توطئه‌های امریکا و وابستگانش در کنفرانس آتی سران عرب در "فاس" مراکش، برای احیای طرح‌های امریکایی که متضمن به رسمیت

شناختن رژیم صهیونیستی است، مورد بحث و تبادل نظر قرار گرفت. سفیر فلسطین در ارتباط با این توطئه گفت: کنفرانس آینده سران عرب در مراکش، تنها برای نابودی سیاسی مسئله فلسطین به دنبال قتل عام مردم این سرزمین در بیروت تشکیل می‌شود. وی ضمن رد طرح کمپ دیوید دوم افزود: قبول این طرح چیزی جز تقدیم شناسایی رژیم صهیونیستی به آنها نیست. معاون سیاسی وزارت امور خارجه نیز در این دیدار ضمن تأیید سخنان سفیر فلسطین و اعلام این مطلب که امت مسلمان و جمهوری اسلامی ایران هیچ‌گاه دست از پشتیبانی از آرمان مقدس فلسطین بر نخواهد داشت، گفت: این کنفرانس در فاس [مراکش] تشکیل می‌شود تا تجاوز صهیونیست‌ها را مشروعیت ببخشد.^(۳۰)

۱۲۵

در حالی که جلسه محرمانه وزیران خارجه کشورهای عضو اتحادیه عرب در شهر محمدیه مراکش برای بررسی دستور جلسه کنفرانس سران عرب - که قرار است در فاس (مراکش) تشکیل شود - ادامه دارد، بی.بی.سی از امکان بحث درباره طرح به رسمیت شناختن اسرائیل در این جلسات و جلسات کنفرانس سران عرب خبر داد. این رادیو همچنین به پیشینه اجلاس سران در "فاس" اشاره کرده است. به گزارش بی.بی.سی: «سری بودن جلسه وزرای خارجه عرب همچنان ادامه دارد و تا کنون هیچ‌گونه جزئیاتی از دستور جلسه کنفرانس سران عرب منتشر نشده است. اما آنچه مسلم است، در کنفرانس سران عرب، مسئله فلسطین و همچنین موضوع لزوم حفظ نوعی موضع مشترک اعراب پس از اشغال لبنان توسط اسرائیل و پراکنده شدن نیروهای سازمان آزادی‌بخش فلسطین از بیروت، بیش از هر موقع دیگری مورد بحث قرار خواهد گرفت. وزیر امور خارجه تونس در مصاحبه‌ای با بی.بی.سی گفته است که قبل از جلسه نهایی کنفرانس سران عرب، رهبران عرب علاوه بر طرح پیشنهادی عربستان سعودی، طرحی را مورد بحث قرار خواهند داد که توسط حبیب بورقیه رئیس‌جمهوری تونس ارائه شده است. طرح صلح حبیب بورقیه مبتنی بر قطعنامه سال ۱۹۴۷ سازمان ملل متحد است که در آن درخواست تأسیس دو کشور شده بود، یک کشور یهودی و یک کشور فلسطینی. بر اساس قطعنامه مذکور، این دو کشور بایستی در سرزمین فلسطین تأسیس شوند که در آن زمان تحت فرمانروایی بریتانیا بود. بنابراین، به نظر می‌رسد که در کنفرانس سران عرب، موضوع به رسمیت شناختن اسرائیل مطرح خواهد شد، ولو اینکه به‌طور ضمنی باشد. به خاطر همین مطلب بود که در پاییز گذشته کنفرانس سران عرب در فاس (مراکش)، پس از چند ساعت منحل شد. از قرائن چنین برمی‌آید که وزرای خارجه عرب در مورد چیزی تصمیم نگرفته باشند و به توصیه ملک حسن پادشاه مراکش، مطرح ساختن مسائل بسیار داغ را بر عهده خود کنفرانس سران گذارده باشند. وزیر خارجه تونس در گفت‌وگوهایش با بی.بی.سی، این نکته را اذعان کرد که توافق در

گردهمایی وزرای خارجهٔ عرب در مورد خود دستور جلسه بوده، ولی جزئیات آن به توافق رسیده است. باید گفت که پس از عدم موفقیت چشم‌گیر کنفرانس قبلی سران عرب در فاس، ملک حسن مصمم بوده کنفرانس سران دیگری برگزار نکند، مگر آنکه از حضور کلیه رهبران ارشد عرب اطمینان حاصل شود به خصوص حافظ اسد رهبر سوریه. مقامات مراکش مطمئن هستند که تقریباً کلیه سران عرب در کنفرانس سران آینده حضور خواهند داشت و آنهایی که اختیار اتخاذ تصمیم را دارند، در کنفرانس خواهند بود، اما آنچه که مورد تردید است، این است که آیا این برای تضمین کسب نتیجه کافی است و آیا مقدمات کنفرانس به حد کافی تهیه شده است یا خیر؟!^(۲۱)

۱۲۶

ایران آمادگی خود را برای رفت و آمد خانواده‌های اسیران اعلام کرد. در ملاقات رئیس هیئت نمایندگی صلیب سرخ در تهران با سرپرست ستاد نظارت بر پذیرش و اعزام خانواده‌های اسیران جنگی، ایران موافقت و آمادگی کامل خود را برای شروع برنامه دیدار اسیران با خانواده‌هایشان از ۳۱ شهریورماه (دومین سالگرد آغاز جنگ) اعلام و تأکید کرد که اجرای طرح ابتکاری ایران منوط به موافقت حکومت عراق است. آقای زارع معاون وزیر کشور و سرپرست ستاد نظارت بر پذیرش و اعزام خانواده‌های اسیران جنگی گفت: جمهوری اسلامی ایران برای اجرای این برنامه، آمادگی کامل دارد و حاضر است اولین دسته خانواده‌های اسیران عراقی را از ۳۱ شهریور بپذیرد و همچنین برای اعزام خانواده‌های ایرانی به کویت و ترکیه برای سفر به عراق آماده است.

پس از این دیدار، آقای "کوبین" رئیس هیئت نمایندگی صلیب سرخ در تهران، به خبرنگار خبرگزاری جمهوری اسلامی گفت: «طرح ابتکاری و بشردوستانهٔ ایران کاملاً منحصربه‌فرد و انقلابی است و من آن را می‌ستایم. کمیته بین‌المللی صلیب سرخ هم حاضر است هر وقت که موافقت طرف‌های دیگر برنامه با اجرای طرح اعلام شود، به عنوان مجری طرح بی‌طرف و غیرسیاسی با این برنامه همکاری کند.»^(۲۲)

۱۲۷

با نزدیک شدن زمان برگزاری اجلاس فوق‌العاده وزیران امور خارجهٔ کشورهای عضو جنبش غیر متهمدها که عراق اصرار به برگزاری آن در بغداد دارد، به نظر می‌رسد، رژیم عراق از این نشست ناامید شده است. سفر طارق عزیز معاون نخست‌وزیر عراق به یوگسلاوی، گزارش رادیو امریکا و خبرگزاری امارات و... که در این گزارش گردآوری شده است، نشان می‌دهد که رژیم عراق دیگر به برگزاری اجلاس فوق‌العادهٔ وزیران خارجهٔ کشورهای عضو عدم تعهد در بغداد اصراری ندارد. به گزارش خبرگزاری عراق، طارق عزیز معاون نخست‌وزیر عراق و عضو شورای فرماندهی انقلاب این کشور، امروز با "پیتر استامبولیچ" رئیس‌جمهور

یوگسلاوی دیدار کرد. وی سپس درباره مسائل مطرح شده در این دیدار گفت: نظرات دو کشور درباره مسائل مورد بحث یکسان بوده و هر دو کشور بر اهمیت مستحکم نمودن جنبش عدم تعهد تأکید کردند.^(۲۳) این نخستین بار است که مقام‌های عراقی از تأکید بر برگزاری کنفرانس وزیران خارجه کشورهای غیرمتعهد در بغداد خودداری کرده‌اند. رادیو صدای امریکا گزارش داد، دولت عراق تصمیم گرفته است از پافشاری بر سر برگزاری اجلاس وزیران خارجه جنبش غیرمتعهدها در بغداد، دست بردارد. این رادیو با اعلام این خبر به نقل از سفیر عراق در دهلی‌نو، افزود: کشور متبوعش به خاطر حفظ وحدت جنبش غیرمتعهدها از میزبانی کنفرانس وزیران خارجه نهضت عدم تعهد صرف‌نظر خواهد کرد. رادیو صدای امریکا سپس اعلام کرد: گفته می‌شود تصمیم عراق در پی ارسال نامه‌ای از سوی فیدل کاسترو رهبر کوبا و رییس کنونی جنبش عدم تعهد به صدام حسین اتخاذ شده است. در این نامه توصیه شده بود که بهتر است اجلاس به جای بغداد در دهلی‌نو برگزار شود.^(۲۴)

خبرگزاری امارات متحده عربی نیز در این باره از بغداد گزارش داد: وزیر مشاور در امور خارجه و فرستاده ویژه دولت عراق عازم هند شد تا پیام شفاهی صدام پیرامون تحولات هفتمین اجلاس سران عدم تعهد را به خانم گاندی نخست‌وزیر هند، ارائه دهد. خبرگزاری فرانسه نیز در گزارشی در این خصوص از هاوانا به نقل از ناظران سیاسی اعلام کرد: هفتمین کنفرانس سران غیرمتعهدها احتمالاً در آینده نزدیک در دهلی‌نو برگزار خواهد شد و در این صورت، خانم گاندی به جای فیدل کاسترو به عنوان رئیس تازه جنبش عدم تعهد انتخاب خواهد شد. کاسترو با ارسال پیامی به سران کشورهای عضو عدم تعهد اعلام کرده است که مشورت‌های کوبا با دیگر کشورهای غیرمتعهد مؤید آن است که کشورهای عضو با تشکیل اجلاس سران در دهلی‌نو موافق هستند.^(۲۵)

۱۲۸

خبرگزاری فرانسه از جاکارتا گزارش داد که شکست طرح ربودن طه عبدالکریم وزیر نفت عراق، در بالی (اندونزی) در سال گذشته، به سبب موافق نبودن سفارت ایران با این طرح بوده است. بر اساس این گزارش، "ازهر محمد صیافیر" عضو شورای انقلاب اسلامی اندونزی، در اواخر هفته گذشته در دادگاه منطقه‌ای جاکارتا گفته است که در نظر داشته وزیر نفت عراق را برپاید و او را با وزیر نفت ایران - که در اسارت عراقی‌ها است - مبادله کند. ازهر محمد برای اجرای این طرح از ایران خواسته بود تا در نبرد شورای انقلاب اسلامی اندونزی به منظور استقرار یک دولت اسلامی در اندونزی، به آنان کمک کند، اما، سفارت ایران با این طرح مخالفت کرده بود. به گفته ازهر محمد، ایران همچنین درخواست وی را برای تأمین بمب‌های ضدتانک و نارنجک نپذیرفته بود.^(۲۶)

۱۲۹

آریل شارون در مصاحبه با اورینا فالاجی با صراحت به حمایت همه‌جانبه اسرائیل از بشیر جمیل رهبر فالانژها و رئیس‌جمهور تازه انتخاب شده لبنان، اذعان کرد و گفت: «حکومت تازه لبنان مثل کودکی است که با عمل سزارین به دنیا آمده و به تنهایی قادر نیست خود را در اوضاع کنونی حفظ نماید.» وی سپس افزود: «اگر نظامیان ما لبنان را ترک کنند، این کودک تازه به دنیا آمده از دست رفته و نابود می‌شود.»

در این حال جمیل از فرماندهی نیروهای فالانژ کناره‌گیری کرد. به گزارش خبرگزاری فرانسه، وی در پایان یک گردهمایی در مقر فرماندهی فالانژهای لبنان در بیروت شرقی، به خبرنگاران گفت که اعلام چنین تصمیمی برای او لازم بوده است. روزنامه جمهوری اسلامی در ادامه مطلب خود آورده است: «گفته می‌شود از فالانژهای لبنان برای سازماندهی ارتش لبنان بهره‌گیری و کلیه پست‌های کلیدی ارتش لبنان به آنان واگذار خواهد شد.»^(۲۷)

ضمیمه گزارش ۱۱۹

اکبر ابراهیمی فردی مذهبی و مستضعف است که در ۸ شهریور ۱۳۶۱، در حوالی میدان شوش به دست سازمان مجاهدین خلق ترور شد و به شهادت رسید. وی که قبل از این، چندین بار از طرف نیروهای سازمان مجاهدین خلق به ترور تهدید شده بود، با آگاهی قبلی از ترور خود، وصیت‌نامه‌ای را تنظیم و در بخشی از آن، این تهدیدها را منعکس کرده و مواضع سیاسی و عقیدتی خود را شرح داده بود. وی در وصیت نامه خود نوشته است: «سلام به امام زمان، سلام به رهبر، نائب امام زمان که ما را از خواب غفلت بیدار کرد. ... خدایا، تو شاهی که من از اول انقلاب اگر کسی درباره روحانیت حرفی می‌زد با تمام قدرت بر دهانش می‌زدم و مقام روحانیت را بالا می‌بردم، ولی آن قدر نامه تهدیدآمیز به من دادند که دست از این کار بردار و گرنه تو و مغازات را منفجر می‌کنیم، ولی من عکس‌های روحانیت را زیادتر کردم و گوش به حرف آنها ندادم. ای خدا، شاهد باش که چندین بار نامه به من دادند، یکی از این نامه‌ها را به منطقه ۱۰ [کمیته] بردم و به دست یکی از برادران مسئول دادم که پرونده کنند که اگر روزی با کسی درگیری پیدا کردم، اطلاعات کافی در منطقه [۱۰] وجود داشته باشد. نامه دیگری در کشوی مغازه خودم هست که آن را نگاه داشته‌ام. خیلی از این تهدیدها کردند، [ولی من] تمام شیشه‌های مغازه‌ام پر از عکس‌های رجائی، باهنر، بهشتی و شهدای ۷۲ تن است. می‌خواهم این را بگویم که اسلام شکست‌ناپذیر است، اگر می‌خواست شکست بخورد در دوره امام حسین^(ع) شکست می‌خورد. از این چیزها [تهدیدها] نمی‌ترسم. می‌خواهم بگویم، اسلام است که تمامی قدرت‌ها را از بین می‌برد و اسلام است که ابرقدرت‌ها و امریکا از آن می‌ترسند. بیایید دست به دست هم بدهید و این اسلام را غریب نگذارید تا در آخرت توشه‌ای برای خود داشته باشید و من می‌خواهم روزی انتقام خون همه شهیدان را از آنها که دفاع از خلق می‌کردند، بگیرم و می‌دانم که بالاخره مجاهدین خلق مرا خواهند کشت.»^(۲۸)

منابع و مأخذ روزشمار ۱۳۶۱/۶/۸

- ۱- خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه "گزارش‌های ویژه"، شماره ۱۶۵، ۱۳۶۱/۶/۱۰، ص ۵، اهواز - خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۶۱/۶/۹، و- خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه "گزارش‌های ویژه"، شماره ۱۶۴، ۱۳۶۱/۶/۹، ص ۲، خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۶۱/۶/۸.
- ۲- خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه "گزارش‌های ویژه"، شماره ۱۶۴، ۱۳۶۱/۶/۹، ص ۲، بوشهر - خبرگزاری جمهوری اسلامی ۱۳۶۱/۶/۸.
- ۳- همان، صص ۲ و ۳، بغداد - خبرگزاری رویتر، ۱۳۶۱/۶/۸.
- ۴- سند شماره ۱۶۸۷۶ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: بولتن اطلاعات هفتگی، از ستاد مرکزی سپاه، به طرح و برنامه عملیات، شماره ۳۴۵، ۱۳۶۱/۶/۱۵، ص ۳.
- ۵- سند شماره ۱۶۸۲۳ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: گزارش نوبه‌ای اطلاعاتی، شماره ۵۸۷، قرارگاه عملیاتی کربلا در جنوب، ۱۳۶۱/۶/۹، صص ۱-۲؛ و- سند شماره ۱۶۸۱۵ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: گزارش نوبه‌ای اطلاعاتی، قرارگاه عملیاتی کربلا در جنوب، ۱۳۶۱/۶/۸، ص ۱.
- ۶- سند شماره ۱۶۸۸۹ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: گزارش نوبه‌ای اطلاعاتی، شماره ۵۹۳، ۱۳۶۱/۶/۱۶، ص ۳؛ و- سند شماره ۰۱۶۹۱۲ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: گزارش نوبه‌ای اطلاعاتی، شماره ۱۶۸، ۱۳۶۱/۶/۱۸، صص ۱ و ۲؛ و- مأخذ ۲، صص ۲۸-۲۶، رادیو صوت‌الجماهیر، ۱۳۶۱/۶/۸.
- ۷- روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۳۶۱/۶/۱۰، ص ۱۱.
- ۸- همان، ص ۱۰.
- ۹- خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه "گزارش‌های ویژه"، شماره ۱۶۶، ۱۳۶۱/۶/۱۱، ص ۲، ارومیه - خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۶۱/۶/۱۰.
- ۱۰- سند شماره ۷۲۱۳۱ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از اطلاعات ستاد منطقه ۵ (تبریز)، به اطلاعات ستاد مرکز، ۱۳۶۱/۶/۱۳.
- ۱۱- سند شماره ۷۲۰۶۹ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از فرماندهی منطقه ۵، به ستاد مرکزی (مرکز فرماندهی)، ۱۳۶۱/۶/۸.
- ۱۲- مأخذ ۹، ص ۸، تهران - خبرگزاری جمهوری اسلامی ۱۳۶۱/۶/۱۰، و- دفتر سیاسی نمایندگی امام در سپاه، "رویدادها و تحلیل"، نشریه شماره ۴۴، ۱۳۶۱/۶/۲۲، ص ۱۶.
- ۱۳- روزنامه کیهان، ۱۳۶۱/۶/۱۰، ص ۱۸.
- ۱۴- سند شماره ۷۲۰۷۳ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از ستاد مرکزی (مرکز فرماندهی) سپاه به روابط عمومی مرکز خبری، ۱۳۶۱/۶/۸.
- ۱۵- مأخذ ۹، ص ۵، اهواز - خبرگزاری جمهوری اسلامی ۱۳۶۱/۶/۸.
- ۱۶- مأخذ ۲، شماره ۱۶۴، ۱۳۶۱/۶/۹، ص ۴، بوشهر - خبرگزاری جمهوری اسلامی ۱۳۶۱/۶/۸.
- ۱۷- روزنامه کیهان، ۱۳۶۱/۶/۸، ص ۲.
- ۱۸- مأخذ ۷، ص ۱۱.
- ۱۹- همان، ص ۱۰.
- ۲۰- مأخذ ۱۳، ص ۱۹.
- ۲۱- مأخذ ۲، ص ۱۶، رادیو بی.بی.سی، ۱۳۶۱/۶/۸.
- ۲۲- مأخذ ۷، ص ۲، خبرگزاری جمهوری اسلامی.
- ۲۳- مأخذ ۲، ص ۱۳، بلغراد - خبرگزاری عراق، ۱۳۶۱/۶/۸.
- ۲۴- همان، ۱۳۶۱/۶/۹، ص ۱۵، رادیو امریکا، ۱۳۶۱/۶/۸.
- ۲۵- مأخذ ۷، ص ۴.
- ۲۶- مأخذ ۲، ۱۳۶۱/۶/۹، ص ۸، جاکارتا - خبرگزاری فرانسه، ۱۳۶۱/۶/۸.
- ۲۷- مأخذ ۷، ص ۳، واشنگتن - خبرگزاری فرانسه.
- ۲۸- روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۳۶۱/۶/۱۴، ص ۱۲.